

utiusq; Iuris doctor

FRANCISCI CONNA- NI, PARISIENSIS, CONSILIARII REGII, AC SVPLICVM LIBELLORVM IN REGIA MAGISTRI, Commentariorum Iuris Civilis libri x. argumentis tum ante singulorum librorum capita, tum cuiuscumque numero atque ordine in margine an- notatis, per Clariss. D. Franciscum Hotonianum exornati, ut ex ipsis ad Vquarterum epistola cognosces.

BARTHOLOMAEI FAII, REGII LUTETIAE CONSIL-
IARIJ ad P. Oliuarium, Francie Cancellarium praefatio: Et eiusdem ad M. Ho-
spitalem Regium itidem Consiliarii, ac Biturigum Procancellarium,
epistola apologetica aduersus Connani obrectatores.

In fine additi duo Indices utilissimi: Prior totius operis capita, legesq; in his
& explicatas & conciliatas: Posterior uero res ac uoces in
ipso passim tractatas continet.

Tunc imprimatur de laetitia yicent.

Cum gratia & priuilegio Imperatoris Caroli V.

BASILEÆ APVD NIC. EPISCOP.
IVNIOREM, M. D. LVII.

17786
Num. 48. num. 5.
Num. 18.

V V O L F G A N G O

V V A R T E R O S P L E N D I D I S S I M O A C

S P E C T A T I S S . V I R O , E T E X I M I A G E N E R I S N O -
b i l i t a t e p r a d i t o F r . H o t o m a n u s I u r i s c o n s . S . D .

V P E R I O R I B U S diebus Clarissime atq; ornatiss.
V uartere, quū ex typographi literis intellexisse
nihil iam ad absolutionē horū Connani Commēt.
prēter prefationē quam à me postulabat deesse, et si
mihi permolestum accideret, noimen meum alieno
libro inscribi; duabus tamen de causis ut id fieri pa-
terer, amicorū suasionibus sum impulsus. primum
quod agim meam, ut paulo post ostendam, hac in re
dicerent existimationem; deinde quod hoc quicquid est quod hac editio-
ne Basiliensi prēter superiorē Parisiensem est præstītum, demonstrari
à me non modo typographi, uerū etiam studiosorū interesse confirmarēt.
Huius igitur totius tibi rei rationem in hac præfatione, quā ego ns de cau-
sis quas posterius commemorabo, splendidissimo tuo nomini, dicare uo-
lui, breuiter aperiam. Nam quum anno superiore in animo haberem Con-
nnani Cōmentarios euoluere: quos à multis ijsq; doctissimis viris mirandū
in modum commendari, ac planè laudibus in cœlum ferti animaduerterā;
accuratē operam dedi, ut quando exemplaria Lutetiæ ubi primū edita &
nata erant, nulla iam pridem reperiabantur, Francofordicis autem in nun-
dinis nulla ferè unquam fuisse constaret, Antuerpia ubi quatuor adhuc la-
tere dicebantur, unum mihi quo quis & labore & sumptu curaretur. Quod
ut primū in manus sumpsi, mihiq; quemadmodū dici de Phidiæ signis so-
lebat, simul aspectū & probatū esset, capita cōtinuò primi libri audiissime
studiosissimeq; percurri, quo in studio atq; ardore meo, dicā aut ingenuē
ac liberē, ut mea natura fert, animaduerti quasdā esse disputationes ita co-
piae & subtiliter ac diffuse ab hoc excellēti & multiplici uariaq; doctrina
prædicto scriptore tractatas, atq; explicatas, ut capita quibus illas erat com-
plexus, si pe totas triginta, nonnunquā quadraginta paginas ipsas adim-
plerent. qua quidē ubertate & copia rerum ac uerborum plerunq; defessa
mens mea, quasi multum itineris emēta, neq; diutius lectionis labore pers-
ferre poterat, & quū ad capitis alicuius finē peruenisset, rerū tot ac tantarū
memoriā magna iam ex parte amiserat. Quod tamen non Connani oratio-
nis uituperādæ causa dictum à me existimari uelim, memini enim ad illud
Philemonis uulgatū, τὸ μὲν λέγοντα τὸν δέοντα μηδὲ εἰν, μακρὸν νομίζει, καὶ οὐ
ἔπιπτον λαβάς continenter adscriptum esse, τὸ δὲ λέγοντα μὴ νομίξει μα-
κρόπτεανq; sententiam Homeri exemplo atq; autoritate ab eo confirmatā
esse. Verum quoquo modo se res habeat, equidem ut memorie hac in re
meæ subfidij aliquid affirrem, cogitare coepi mihi agricolarum exemplū
imitandum esse, qui cum ingenti latocq; in agro multitatiā arborum qua-

BARTHOLOMAEI
FAII, REGII LVTETIAE SENATORIS,
IN FRANCISCI CONNANI LIBELLORVM IN REGIA
magistri Commentarios Iuris ciuilis, ad amplissimum F R A N C I -
S C V M O L I V A R I V M Francie Cancellarium,
P R A E F A T I O.

V A R V M artium omne opus in agendo est, earum quidem omnium fines iurisprudentia, ciuilis elius scientia, quia Aristoteles Architectonicen uocat, optima pars, suo ipsa fine continet: non quia præscribat sacerdoti, militi, medico, & cuilibet artifici quid eutusq; horum muneris sit: sed quod in eo, dum usus uenerit, dñjudicando, sic sibi subiectas & uelut in consilium adhibitas peritorum facultates uniuersa quadam sua ui exequitur, ut multo melius de reliquis artibus ipsa, quam illæ ipsæ de se statuere uideantur. Hanç itaq; nostri diuinarum humanarumq; rerum notitia diffinierunt. M. quoq; Cicero unum duodecim tabularum libellum omnibus bibliothecis anteponendum esse censuit. Iam uero cum plura uersuum millia Pandectatū libris præcisa, & in huīus (ut ita dicam) demortui locum suscep̄ta habeamus: non difficile erit Zenonis illud, palma rhetorica, & pugno dialecticam assimilantis hue transferre, quodq; uerissimum est, agnoscere hac nostra scientia explicitam omnem philosophiam esse. Tantum spatiorum hac uarijs infinitisq; negotijs ex æquo decidendis, diserteq; in atomos quasdam dissecandis conficit, ut eosq; progressam iure demiremur. At qui in foro causarum aliquo celebri, qualis hic noster amplissimus Galliarum consilius, iudex aliquamdiu federit: nā malit ille cum Vlpiano plura esse uocabulis negotia fateri, quam immensam illam iuris farraginem, frustra confundendis quacq; in specie authoritatibus, euoluere. Neq; enim omnia que inter homines geruntur, quacq; in controuersiam aliquando ueniunt, quamvis multis tum consultorum, tum interpretum scriptis, comprehendendi potuere. Quanquam ex his que relicta ab illis accepimus, péritus exercitatusq; iudex inductione, similitudine, partiq; uel æquitate, uel ratione cætera facile omnia sic terminaturus. Verum ad hæc arte opus esse uel ipsa iuris sub artis genere comprehensa finitio, uel hulus studij multiplex positio ostendit. Neq; non delectat Tulliani illius de iure in artem redigendo instituti, spem nobis in quorundam pollicitis etiam num reliquam fieri: & si cuique rem ipsam contuenti, id non æque factu atq; dictu proclive uideri possit. Nam neq; quod in Musicis, Geometria, Astrologia, & in cæteris certa demonstratione praefinitis artibus, sed neq; quod in Physicis, similiter hac in nostra scientia eveniat. Duceamus isti naturam sequuntur in omnibus: nos in multis paululum ab ea deslecentes, ita ut nec ipsius status aut ornatio corrumpatur, aut insigniter depravetur, opinione nō timur, legum auctoritate, usu ue comprobata, & ipsa siue uarante, quod in tam diversis hominum, locorum, ac temporum moribus hæc uniuersitati, que singulorum commodis præstat, exemplo conseruandæ potior sit: nec se usque quacq; aut regularum, aut distinctionum, aut denique rationum laqueis irretiri patiatur: cum hæc interdum nos fugiant, istæ plerunque periculose sint, illæ uix in officio contineri queant. Nobis itaq; quemadmodum uertex ille ingeniorum censuit, quid quacq; in re iuris statuatur, pingui (ut aiunt) Minerua, ac multo similes quam Ciceronianæ illa ratio postuler, demonstrandum: nec ultra quam rei natura tulerit, quo quo in genere, & eo tantum subtilitas requirenda, quod theoreticum nostri non immerito appellant: ut quo prolyta quispiam multa speculatione que cuiuscq; iuris cum alio diversitas sit, que ue horum inter se cognatio & affinitas, proprij cuiusdam in uno quoq;

FRANCISCI CON-
NANI PARISIENSIS, CONSIL-
LIARII REGII, SUPPLICVM QVE LIBELLORVM IN
Regia Magistri, Commentariorum Iuris ciuiliis Liber
primus, qui Tà m̄ḡt̄ inscribitur.

Ius re uera sit, an opinione tantum. Cap. I.

- 1 Quot quibusq; modis quicquid in disputationem incidit tractetur.
- 2 Utilitas huius questionis, ius natura' ne sit an opinione.
- 3 Disputat ius esse opinione, & car nemo adhuc ius in artem redegerit.
- 4 Superiorum argumentorum confutatio.
- 5 Cur leges eisdem omnibus in locis non sint.
- 6 Naturae & opinionis consideratio.
- 7 An ars aliqua iuris esse possit.
- 8 Ius natura esse, & multa de hominum conscientia, & innato Dei timore.
- 9 Ius in hominum mente ortum habere: hominem porro esse mentem, non corpus.
- 10 Ius non licet à natura sciungere.

ES omnis cuius est disciplina, an sit, quid sit, qualis sit, queritur. Primum in conjectura positum est, alterum in diffinitione, tertium in ratione, & partium distributione. Conjectura à causis tum efficientibus, & consequentibus, tum ab adiunctis & similibus, eorumq; contrarijs ortum refinquirunt. Diffinitio rem inuentam sed adhuc obscuram & involutam appetit: quam postea diuisio in certa genera generumq; partes digestam, latius explicat: ut non solum res, sed quæcūq; rei propria sunt, quæq; ei accidunt, cognoscatur. Nec in præceptio-
nem uenit quicquam, quod non his tribus questionibus diligenter expositis, perfe-
cte tractatum, expositumq; esse censeatur. Sit autem, an nō sit, de quo disputatione futu-
ra est, queritur in primis, ne frustra omnis suscipiatur labor, si ita eius rei quæ non est,
institutione consumatur. Cum enim scientia nihil aliud sit, quam naturæ quadam ob-
seruatio, & cognitione rerum earum quæ non sunt, nulla institutio suscipi potest. Ut igit
tur aliquam doctrinæ viam habeat istud quicquid est, quod de iure aggrediumur scri-
bere, primum nobis afferenda ea questione est, ius re uera sit, an opinione tantum, quæ
tametsi philosophorum scholis aptior quam foro esse videatur, ideoq; à veteribus lu-
ris consultis aut consultò neglecta, aut omissa imprudenter: uolamus tamen nos pau-
cis eam attingere: tum exemplo Ciceronis adducti, qui doctissimè eam est in legibus
suis persecutus: tum multo magis eorum gratia, qui tenentur studio Iuris huius edi-
scendi. Nam si cognoverint, non uano quodam fortuitoq; hominum instituto ius
hoc quod querimus constare, sed uim omnem suam habere à natura, hoc assequen-
tur inde commodi, ut ne desperet uel mediocri labore & ingenio, repleri posse iusta
eius scientia. Non enim erit haec similis artium reliquatum, in quibus nihil potest, qui
non didicerit: at in hac multum ualebit, quicunq; non tardo erit iudicio, etiam si non
ita ualde fuerit in ea versatus. Deinde rei dignitas ipsa, quæ tam preclaræ originis opi-

INDEX POST. IN CONNANVM

uxorē dimitterēdi quatuor cau-	
ſe	75.2
uxorem diſſimulā, & alteram	
ducens, nō modō infamis,	
ſed & ſupri reus 895.9 eius	
poena quez	ibid.
uxores apud Meſſagetas com- /	
munes	2.3
uxores duas habere an licet le-	
gib. Rom. aut religione Chri-	
tiana	895.9
uxores quaſi uxores dictas	
870.9	
uxores ut lugeant an uiri coge-	
reñentur	899.5

INDICIS POSTERIORIS IN CONNANVM,

monetary legislation. It is also
decided upon legislation to be
submitted to the Free State
Assembly.

F I N I S.

Zaleuci legislatoris nō Locri sū regis omni memoria dis- gnum exemplum	42.3
Zazius notatus	342.3
Zafij interpretatio improbatur	
	647.4
Čeč, quæ Latinis fur	867.2
Zeno iustitiā definitiuit esse pru- dentiam quæ suum cuiq; tri- bueret	13.5
Zeno quomodo iustitiam de- finitiuit	10.5
Zenonis de naturali lege sen- tentia	8.5
Zenonis Imp. error	55.6

BASILEAE, APVD NICOLAVM EPISCOPIVN.

IN DOMINA TIBI BENIGNITATE INNOREM MENSE MARTIO

M. D. L V I I